

громадян слід розуміти їх нездатність до забезпечення себе або членів своєї сім'ї всім необхідним через хворобу, травму, інше ушкодження, через безробіття, втрату годувальника або за інших несприятливих, небажаних складних життєвих обставин, в яких вони опинились, і коли виникає потреба у їх соціальному захисті та забезпеченні. Непрацевдатними громадянами, на наш погляд, є всі ті категорії громадян, які опинились в складних життєвих обставинах, потребують сторонньої допомоги, соціального захисту та забезпечення (малозабезпечені, безробітні, особи з інвалідністю, діти-сироти та інші).

Література

1. Синчук С.М., Бурак В.Я. Право соціального забезпечення України: навч. посіб. / за ред. С.М. Синчук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 318 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. №254-к // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
3. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. №1788-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №3. – Ст. 10.
4. Про проект Концепції соціального забезпечення населення України: Постанова ВР України від 21.12.1993 р. №3758-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №6. – Ст. 31.
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. №1058-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №49. – Ст. 376.
6. Конвенція МОП №102 про мінімальні норми соціального забезпечення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011).
7. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посіб. / Б.І. Сташків – К.: Знання, 2005. – 405 с.

УДК 341(043.2)

Копиленко О. Л., д.ю.н., професор,
академік НАН України, академік НАПрН України,
директор Інституту законодавства Верховної Ради України,
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція є викликом, який становить загрозу як для розвитку держави, так і добробуту громадян. Усі без винятку країни так чи інакше постають перед необхідністю протидії цьому феномену, який зумовлює деструктивні процеси всередині держави, нівелює принцип верховенства права та поваги до прав людини, знижує рівень довіри інвесторів та обмежує здатність держави до ефективного захисту громадян.

Глобалізаційні процеси збільшують масштаби цієї проблеми та істотно впливають на її характер, породжуючи інтернаціоналізацію корупції, що змушує держави докладати спільних зусиль для її подолання. Фактично відбувається виведення проблеми протидії корупції на міжнародний рівень. Співробітництво держав щодо вирішення проблеми, яка має негативні транскордонні наслідки, дає можливість уніфікувати національне законодавство, створити дієві антикорупційні інституційно-правові інструменти та покращити міжнародне співробітництво.

Рівень уваги світової спільноти до проблеми корупції набуває безпрецедентного масштабу. Розроблено систему універсальних та регіональних міжнародних угод, які встановлюють правові стандарти протидії цьому явищу. У рамках багатьох міжнародних організацій створено механізми боротьби з корупцією, у тому числі нові органи зі спеціальною компетенцією. Так, з 1989 року існує Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF/ФАТФ). У Раді Європи 1998 року створено Групу держав проти корупції (GRECO/ГРЕКО). Європейське бюро боротьби із шахрайством (OLAF/ОЛАФ) працює у системі інституцій ЄС з 1999 року.

До боротьби з корупцією залучені Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD/ОЕСР), Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (IMF/МВФ), а також структури громадянського суспільства, зокрема, Transparency International, яка, *inter alia*, виконує функцію моніторингу корупційних проявів у державах світу. Остання щорічно складає рейтинг рівня корупції у державах світу, що дозволяє відстежувати загальні тенденції та прогрес країн у її подоланні.

Таким чином, зусилля держав, міжнародних міжурядових та неурядових організацій сприяють посиленню синергетичного ефекту в боротьбі з корупцією, дозволяючи створити єдині правові рамки для протидії цьому явищу.

Найвищим рівнем координації міжнародних зусиль з протидії корупції стала Конвенція ООН проти корупції 2003 року, яка є багатостороннім міжнародно-правовим документом, що встановлює систему заходів із протидії корупції. Розробку та укладання Конвенції було зумовлено необхідністю посилення універсальної складової протидії корупції як глобальному виклику сучасності.

Нагальність та своєчасність прийняття цього документа підтверджується і надзвичайною активністю держав у процесі його підписання. Відкрита для підписання 9 грудня 2003 року на Політичній конференції високого рівня, Конвенція протягом трьох днів була підписана ста державами світу, а 9 грудня проголошено Міжнародним днем боротьби з корупцією.

Україна підписала та ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції 2003 р., приєднавшись таким чином до загальносвітового

«антикорупційного руху». При цьому наша держава активізувала зусилля із протидії корупції також у рамках співробітництва з Радою Європи, приєднавшись до Цивільної та Кримінальної конвенцій про боротьбу з корупцією. Крім того, з 1 січня 2006 р. Україна приєдналася до Групи держав проти корупції (ГРЕКО), утвореної Радою Європи для посилення боротьби з корупцією, дотримання ухвалених державами рішень, а також запровадження ефективних антикорупційних заходів.

Подальша розбудова України як демократичної держави включає активні дії з розробки та вдосконалення національного законодавства з протидії корупції на основі ретельного вивчення та врахування найкращої міжнародної практики. Саме в руслі цієї тенденції перебуває прийняття Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року пакету антикорупційних нормативно-правових актів, що включає закони:

– «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», який є рамковим документом у сфері протидії корупції;

– «Про запобігання корупції», відповідно до якого запроваджується спеціальна процедура декларування доходів і витрат усіх державних чиновників вищої категорії;

– «Про Національне антикорупційне бюро України» – визначено правові засади організації та діяльності Національного антикорупційного бюро України, завданням якого є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, вчиненим вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці;

– «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», згідно з яким Національне агентство визнано центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та/або з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні.

– «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів», який регламентує розкриття інформації про нерухому власність усіх вищих посадових осіб і членів їхніх сімей;

– «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», яким також передбачено формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з

відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Поряд із цим, 7 жовтня 2014 року Верховна Рада України прийняла в цілому Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини», метою якого є забезпечення принципу невідворотності покарання у випадках, коли підозрюваний (обвинувачений), перебуваючи поза межами України, переховується від органів слідства та суду.

Необхідність подолання корупційних схем і практик у функціонуванні державного механізму визначено спільним знаменником змісту та характеру більшості реформ, передбачених «Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 р.), на виконання якої вже здійснено окремі дієві кроки. Зокрема, прийнято Закони України «Про Вищий антикорупційний суд» №2447-VIII від 07.06.2018 р.; «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» №2509-VIII від 12.07.2018 р., якими регламентовано порядок здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях про корупційні і пов'язані із ними злочини.

Безперечно, протидія корупції повинна мати комплексний характер, відповіді на її виклики необхідно шукати в площині формування загального антикорупційного простору, вільного від прогалин національних юрисдикцій, громіздких процедур правової допомоги, недосконалості механізмів видачі злочинців.

В минулому році Інститутом законодавства Верховної Ради України була підготовлена та представлена збірка «Міжнародно-правові акти в сфері протидії корупції», що є другим виданням, доповненим і переробленим (перше побачило світ 2012 року), та відображає новітній досвід та концепції протидії й боротьби з корупцією, сформовані як на універсальному, так і регіональному рівнях. До збірника включено міжнародно-правові акти з питань протидії корупції, прийняті у рамках ООН, Ради Європи, ЄС, ОЕСР та ФАТФ. Обрана структура дозволяє читачеві швидко знайти необхідний документ. У кожному розділі їх згруповано відповідно до важливості та за хронологією. У першому – систематизовано документи ООН, спрямовані на протидію корупції; другий – містить акти Ради Європи, у тому числі розроблені в рамках ГРЕКО; третій – включає документи ОЕСР щодо протидії хабарництву, зокрема із залученням іноземних державних службовців, а також підписаний 7 жовтня 2014 року Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і ОЕСР щодо поглиблення співробітництва (15 червня 2018 року його дію було продовжено на ступні два роки). У четвертому розділі зібрані основні документи ЄС щодо боротьби з корупцією, зокрема

Антикорупційний звіт ЄС, що містить аналіз корупції у державах – членах ЄС та заходів, спрямованих на запобігання та боротьбу з цим явищем. До п'ятого розділу увійшли документи ФАТФ. Видання є унікальним зібранням міжнародно-правових актів у сфері протидії корупції, більшість з яких, попри їх важливе значення, не було перекладено на українську мову.

УДК 343.98(043.2)

Кузнєцов В.В., аспірант докторантури та аспірантури,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ З ПОДОЛАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ТА СИСТЕМ КОНТРОЛЮ ДОСТУПУ

У ході розвитку світового суспільства, ускладненням організації виробничої діяльності, суспільних відносин у сфері права власності та обігу інформації, виникає потреба в упорядкуванні та контролі доступу фізичних осіб до матеріальних цінностей, визначених приміщень або територій, інформаційних масивів та баз даних. Для задоволення вказаної потреби розроблено технічні засоби контролю доступу – спочатку механічні, а завдяки стрімкому науково-технічному розвитку, електронні, що згодом еволюціонували до систем. Завдяки своїй ефективності вони глибоко увійшли в усі сфери життєдіяльності людини, зокрема, вказані системи встановлюються в кожному автомобільному транспортному засобі, офісних будівлях, багатоквартирних будинках, підприємствах, смартфонах, ноутбуках, банкоматах тощо. Тож, такі засоби та системи забезпечують визначення повноважень і контролю доступу до визначених місць, власності та інформації, допомагають забезпечити охорону людей та матеріальних цінностей, а також, у поєднанні з іншими системами, утворюють комплексний захист.

Разом з розвитком таких засобів та систем відбулося пристосування та переоснащення матеріально-технічної озброєності злочинців, зокрема, сканери (електронні «код-граббери»), супер-ключі, механічні та електронні «відмички», програмно-апаратні перебиральники кодів і інше. Така адаптація злочинців обумовила значний приріст кількості злочинів цієї категорії і певні складнощі під час їх розслідування, наприклад, ст. 200 КК України – незаконні дії з платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків; ст. 231 КК України – незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; ст. 361 КК України –